

До спеціалізованої вченої ради К 20.051.08
у ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію

Максимлюк Ірини Василівни

„МИСТЕЦТВО ГРАФІКИ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ

XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ:

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ”,

подану на здобуття наукового ступеня

кандидата мистецтвознавства

зі спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури

Актуальність теми дослідження

Тема, обрана Максимлюк Іриною Василівною, крім того, що суттєво доповнює регіональні історико-культурні та мистецтвознавчі наративи такою важливою сторінкою, як графічне мистецтво Івано-Франківщини XX – початку XXI століття, має значення і для формування загальної картини історії української художньої культури, особливо у галузі образотворчого мистецтва. Процес вивчення національної спадщини в Україні ще триває, тож актуальність локальних досліджень, присвячених регіональним мистецьким осередкам, напрямам, школам є очевидною.

Безумовно, праця Максимлюк Ірини Василівни є не першою, що присвячена мистецтву Івано-Франківщини, але вона є такою, де вперше так уважно розглядається не тільки графіка як галузь мистецької діяльності, а й культуртрегерська активність її представників. Отже, актуальність представленої дисертації не викликає заперечень.

Обґрунтованість наукових положень, їх достовірність та новизна

Робота побудована на вивченні музейних і приватних колекцій, значному обсязі дослідницьких праць, архівних даних та матеріалах польових досліджень. Про кропітке збирання та опрацювання матеріалів свідчить і том додатків, де подані укладені автором словник-довідник з переліком імен, біографічних відомостей і творчих здобутків митців, котрі працювали у царині графіки, і альбом ілюстрацій.

Важливо відзначити, що головні положення та результати дисертації, поступово впроваджуються в науковий обіг України. Оприлюднення результатів дослідження на конференціях в Івано-Франківську, Львові, Дрогобичі, Полтаві та у наукових виданнях Харкова, Львова, Хмельницького, Дрогобича, Тернополя вказують на прагнення автора до всебічної апробації отриманих результатів. Загальна кількість статей – 9, п'ять з яких – у наукових фахових виданнях України, з яких три – у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз.

У цілому дослідження проведено на належному науковому рівні та свідчить про ретельне вивчення автором різноманітних матеріалів щодо культури та мистецтва України ХХ століття. У роботі здійснено огляд спеціальної літератури, присвяченої культурним та мистецьким процесам, що відбувалися на Прикарпатті, та розвідкам, що визначають новітні погляди та підходи до вивчення українського мистецтва.

У другому розділі дисертації подано огляд мистецького життя Івано-Франківщини протягом ХХ – початку ХХІ століття, з акцентом на діяльності майстрів графічного мистецтва. Авторка систематизувала значний за обсягом матеріал, окреслила творчі підходи митців, котрі працювали у царині графіки, показала зміни (формальні та змістовні) на тлі культурних та політичних процесів, що відбувалися. Слід підкреслити, що дисертантці вдалося уникнути однобічного підходу в осмисленні та оцінці досліджуваних процесів. Вона слушно зауважує, що ідеологічна кон'юнктура радянських часів наприкінці ХХ - початку ХХІ століть змінилася новою кон'юнктурою :

«зруйнувався міф про свободу творчості, що багато десятиліть підтримувався тоталітарним ладом всупереч дійсності...» (с. 66). Тут хотілося би конкретизувати, якою саме кон'юнктурою, чим вона зумовлена (нові політичні реалії, комерція, вимоги грантодавців тощо)?

Не зважаючи на обмеженість обсягу розділу, що часто спонукає до певного схематизму викладення, спостереження авторки щодо перебігу культурних і мистецьких подій на Івано-Франківщині супроводжуються слушними паралелями щодо тогочасних тенденцій у світовому художньому процесі. Безумовно, такі ремарки дозволять вибудувати більш врівноважену та об'єктивну картину розвитку досліджуваного явища.

Авторці вдалося уникнути однобічності і в оцінюванні фольклоризму. Спираючись на розвідки попередників, що демонструють часом діаметрально протилежні моделі сприйняття цього явища, дисертантка зайняла позицію, де єдиним визначальним фактором є художня якість кінцевого результату, з чим опонент не може не погодитися.

Одним із вагомих здобутків дисертантки є висвітлення культуртрегерської діяльності івано-франківських графіків. У III розділі викладені ретельно зібрані матеріали щодо розмаїтої наукової, просвітницької, видавничої, педагогічної роботи митців, підкреслено їхню роль у розвитку культури краю. Така активна участь майстрів графічного мистецтва у культурно-масовій роботі потребує пояснення: чому саме графіки очолюють цей рух, чи-то є збігом обставин, чи-то може пояснюватися специфікою професійної діяльності?

Викликає закономірну цікавість IV розділ дисертації, присвячений художній специфіці творчого доробку графіків Івано-Франківщини XX – початку XXI століття. Проблематика, пов'язана зі становленням та трансформаціями жанрів, художньої мови не втрачає актуальності як для теорії так і для практики мистецтва. Однак, нажаль, у загальному обсязі мистецтвознавчих публікацій, саме аналітичних розвідок бракує. Тим більше уваги привертає останній розділ роботи, де містяться спостереження щодо

засобів художньої виразності, притаманних митцям певних періодів, а також індивідуальних прийомів образотворення у конкретних митців. Слід зазначити, що на сторінках розділу міститься чимало влучних характеристик, дуже корисних з точки зору формального аналізу графічного твору для подальшого розвитку наукової школи.

Зібраний автором ілюстративний матеріал та його оформлення у вигляді повного каталогу пам'яток із розгорнутими коментарями, є не тільки вагомим підґрунтям проведеного дослідження, а й має самостійну цінність, відображає головні етапи розвитку графічного мистецтва у Прикарпатті протягом ХХ – початку ХХІ століття. Певна частина представлених в альбомі матеріалів знайдена автором самостійно під час польових розвідок, невідома широкому мистецтвознавчому загалу і становить окремий науковий інтерес.

В цілому слід підкреслити, що залучені до дослідження новітні данні суттєво доповнюють фактографічну базу сучасного мистецтвознавства та свідчать про ґрунтовність проведеної роботи.

Практична цінність результатів даного дослідження

Викладені Максимлюк І. В. матеріали та результати дослідження можуть використовуватися як у практичній діяльності музеїв (атрибуції, розробці концепцій постійних і тимчасових експозицій), так і в педагогічній діяльності при викладанні відповідних курсів, розробки програм та навчальних посібників. Зібраний візуальний матеріал становить потужну аналогову базу для художників, мистецтвознавців, культурологів та менеджерів соціокультурної діяльності. Укладений довідник стане у нагоді усім фахівцям, чия діяльність пов'язана з краєзнавством.

Зауваження щодо змісту дисертації

1. Безумовна цінність роботи, що полягає у зборі та систематизації значного обсягу емпіричного матеріалу має наслідком і певні недоліки. Серед

них – надмірна описовість у поданні матеріалу, навіть у тій частині дисертації, що претендує на аналітику.

2. Уважне вивчення авторкою художньої критики переважно публіцистичного характеру позначилося й на появі у тексті журналістських «штампів» на кшталт «роботи Тетяни Павлик вражають жанровою різноманітністю» (с. 148). Кого саме вражають – публіку чи критиків, чи саму дисертантку – невідомо.

Стосовно використання публіцистичних матеріалів хотілося би рекомендувати надалі уважніше ставитися до їх цитування. Дивно, коли дослідник цитує у лапках з однаковою ретельністю і наукові праці, і літературні екзерсиси журналістики (часом дуже цікаві, що однак не робить їх фактом науки). Тим більш не годиться подавати такі цитати без власного коментаря.

3. Слабким місцем дисертації є частини тексту, присвячені методології дослідження (відповідна структурна частина вступу та другий параграф першого розділу). Незрозуміле використання словосполучення «мистецтвознавчий аналіз», у той час як існує цілий комплекс методів аналізу, якими користуються мистецтвознавці, то про який саме метод йдеться?

Ще більше питань викликає багаторазове повторення про використання «системного підходу» (с. 19, 36, 37, 38), який надалі перетворюється на системний принцип (с.36), «системний метод» (с.36), «системний аналіз» (с.40), а то й «системну характеристику» (с.20) і зрештою – «системний огляд» (с.36).

4. Висновки до розділів та загальні висновки подаються надто розлого. Хотілося би побачити більш опукло сформульовані тези, в яких відображено сутність 100-річного розвитку графіки : можливо – періодизацію, побудовану на зміні мистецьких парадигм; більш чітко визначені відмінності графіки Прикарпаття; імена митців, творчість яких виходить за межі місцевого значення і має посісти відповідне місце у

загальній історії українського мистецтва. Зазначені аспекти розглядаються на сторінках дисертації, але у висновках недостатньо артикульовані.

5. Позбавлене наукового змісту твердження «...Принципи їхньої педагогічної системи щодо підготовки графіків полягають у визнанні необхідності творчого пошуку, оволодіння основами академічного рисунка, застосування міжпредметних зв'язків, вміння працювати в різноманітних графічних техніках» (п.7. висновків). У поданому переліку є лише загальні для більшості художніх вишів України (і не лише України) позиції, і нічого не сказано про принципи педагогічної системи саме цієї школи.

Надалі дисертантка переходить на мову офіційних паперів на кшталт акредитаційної справи: «Специфіка методу викладання сучасних педагогів позначена експериментаторством, полягає у системності, стимулюванні й мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів».

Між тим у п.7 висновків щодо освітньої діяльності майстрів-графіків очікуються більш змістовні результати: якщо йдеться про майже сторіччя, то яким чином змінювалася модель викладання (по періодах), хто закладав підвалини цієї освіти, чи сформувалася місцева графічна школа і якщо так, то які імена її репрезентують? Або навпаки, не зважаючи на високий рівень майстерності окремих представників, у художньо-освітньому процесі графіка залишилася на позиціях виключно допоміжної дисципліни? Чи нарешті склалися умови для формування школи? На с. 136 дисертації у висновках до розділу є часткова відповідь на ці питання, але до загальних висновків вона не потрапила.

І, найцікавіший (на погляд опонента) сюжет цього підрозділу: що саме з педагогічної системи дозволило митцям перейти від станкових форм графіки до проектної? Адже, це процес, який потребує принципово іншого художнього мислення.

6. Виникають питання і щодо назви підрозділу «2.2. Проблема традиції у творчості івано-франківських графіків». Оскільки у назві не конкретизовано, про яку саме традицію йдеться, то й у викладенні матеріалу

під традицією розуміються народні традиції, культурні традиції, ремісничі традиції, художні традиції. Усі ці терміни не тотожні за змістом.

Висловлені зауваження не зменшують позитивної оцінки представленої дисертаційної роботи і жодним чином не спростовують результатів проведеного дослідження та носять в цілому рекомендаційний характер.

ВИСНОВОК

Дисертація Максимлюк Ірини Василівни є завершеною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані результати, що має важливе значення для українського мистецтвознавства. Проблематика роботи, завдання та методи їх виконання відповідають спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури (галузь – мистецтвознавство).

Зміст і оформлення дисертації «Мистецтво графіки Івано-Франківщини ХХ – початку ХХІ століття: культурологічний аспект» відповідають вимогам МОН України щодо кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Основні положення дисертації мають теоретичне і практичне значення та повністю відображені в авторефераті, висвітлені у 9 наукових публікаціях, з яких три – у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз.

Отже, Максимлюк Ірина Василівна заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата мистецтвознавства зі спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури.

Доктор мистецтвознавства, проф. ,
завідувач кафедри мистецтвознавства,
літературознавства та мовознавства
Харківської державної академії культури

 Рибалко С.Б.

03 січня 2019

04 03.01.19/01 19